

7. ARII/REȚELE/TABLOURI DE PORȚI PROGRAMABILE (FIELD PROGRAMMABLE GATE ARRAYS – FPGAS)

7.1 INTRODUCERE

La începutul deceniului 9, al secolului trecut, cea mai mare parte a circuitelor logice, din sistemele numerice tipice, era realizată cu ajutorul unui număr relativ mic de circuite standard integrate pe scară largă (LSI): microprocesoare, controloare de magistrale, controloare de I/E, circuite de sincronizare etc.

Toate sistemele aveau încă nevoie de o logică “aleatoare”, atât pentru interconectarea circuitelor integrate pe scară largă, cât și pentru: generarea semnalelor de comandă globală (reset s.a.), formatarea datelor (serial/ paralel, paralel/serial, multiplexare) etc.

Sistemele (fig.7.1) erau alcătuite dintr-un număr mic de componente LSI și din numeroase componente integrate pe scară mică (SSI) și medie (MSI).

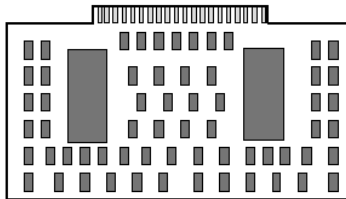

Figura 7.1. Placheta prevăzută cu componente LSI, MSI și SSI

Pentru realizarea structurii de interconectare adesea se proiectau circuite la cerere (custom, ASIC-Application Specific Integrated Circuits), care conduceau la:

- reducerea complexitatii sistemului și a costurilor de fabricație, cât și mărirea performanței;
- costuri ridicate de dezvoltare a circuitelor la cerere, creșterea timpului de proiectare și a timpului în care produsul ajungea pe piață

În acest context apar două componente ale costurilor:

- costul de dezvoltare, denumit uneori: *non-recurring engineering* (NRE) și
- costurile de fabricație.

Pentru un produs dat, realizat pe baza a două tehnologii diferite A și B, în funcție de numărul unităților produse, între costurile de dezvoltare și costurile de fabricație există un compromis, care se poate observa în fig. 7.2:

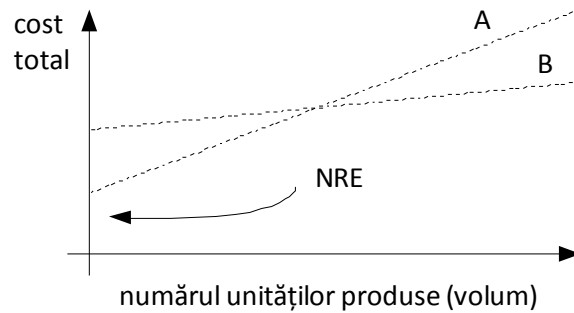

Figura 7.2. Relația între costurile de dezvoltare și de producție în funcție de volum

Tehnologia A este de dorit în cazul unui număr relativ mic de produse, în timp ce tehnologia B trebuie utilizată pentru un volum mare de produse.

În realizarea sistemelor numerice abordarea cu circuite la cerere este viabilă pentru produsele realizate în număr foarte mare, la care costurile de dezvoltare se pot amortiza și care nu sunt critice la timpul de lansare pe piață (TTM -Time To Market).

Ariile de Porți Programabile (FPGA) reprezintă structuri bidimensionale (fig.7.3) formate din blocuri logice (CL) și de bistabile (FF), prevăzute cu facilitățile necesare configurării de către utilizator, atât a interconexiunilor între blocurile logice, cât și a funcției fiecărui bloc.

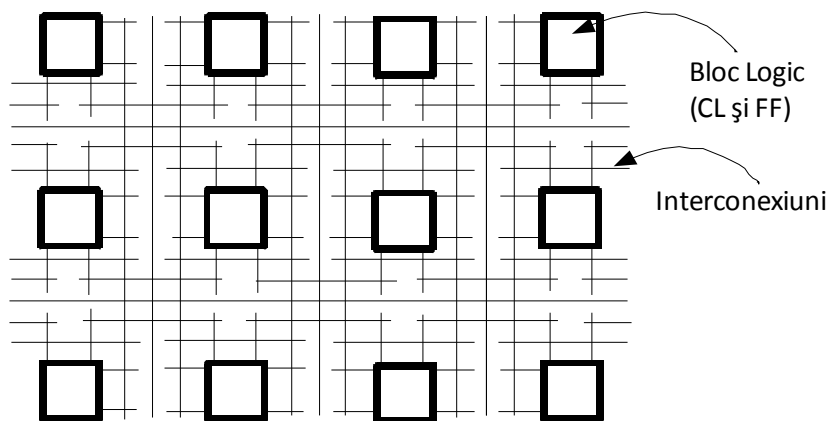

Figura 7.3. Versiunea simplificată a arhitecturii interne FPGA

FPGA-urile au fost introduse ca o alternativă la circuitele la cerere, pentru implementarea logicii de interconectare, ceea ce a permis mărirea densității de circuite de circa 10 ori în raport cu soluția SSI/MSI, reducerea costurile de dezvoltare și scurtarea TTM. Cu ajutorul mijloacelor automate de

proiectare (CAD) circuitele au putut fi implementate într-un timp foarte scurt, lipsind etapele de proiectare a măștilor și fabricare a circuitelor.

În conformitate cu legea lui Moore, densitatea (porți/suprafață) FPGA-urilor a crescut între anii 80-90, ai secolului 20, până la punctul în care funcțiile importante de prelucrare a datelor au fost implementate direct într-un singur circuit FPGA. FPGA este în continuare în competiție cu circuitele la cerere pentru funcții speciale de prelucrare și pentru logica de interconectare, dar este în competiție și cu microprocesoarele în aplicații dedicate și încorporate. FPGA-urile au avantajul performanței, în raport cu microprocesoarele, deoarece circuitele pot fi adaptate ușor la aplicație. Microprocesoarele realizează funcțiile speciale în software, în condițiile operării în mai multe cicluri.

În figura 7.4. se prezintă o comparație între soluțiile, bazate pe ASIC (CI -custom), FPGA și MICRO (microprocesor), pentru implementarea unui sistem numeric, referitor la: performanță, NRE, cost/unitate și TTM.

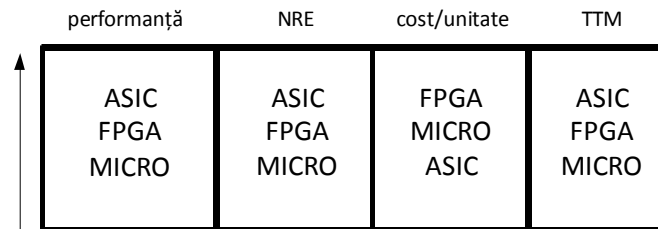

Figura 7.4. Comparație între soluțiile bazate pe ASIC, FPGA și MICR pentru implementarea unui sistem numeric

7.2 STRUCTURA ARIILOR DE PORȚI PROGRAMABILE

Componentele structurale de bază ale ariilor de porți, de tip FPGA, sunt blocurile logice programabile, comutatoarele programabile și traseele de interconectare (routing).

7.2.1 BLOCURILE LOGICE

Blocurile Logice se pot realiza sub formă de:

- rețele de perechi de tranzistoare NMOS și PMOS, comutatoare de tip T-gates;
- rețele de porți logice combinaționale (NAND, XOR etc);
- multiplexoare;
- tabele asociative (lookup tables) cu n intrări;
- structuri SI-SAU cu multe intrări.

Soluțiile adoptate au în vedere numărul de intrări și ieșiri, aria ocupată, complexitatea funcțiilor logice, care trebuie să fie realizate, numărul de tranzistoare solicitate în proiectele avute în vedere etc. În continuare vor fi ilustrate câteva dintre soluțiile de implementare a blocurilor logice.

Retele de perechi de tranzistoare NMOS și PMOS (fig. 7.5) pot fi utilizate pentru realizarea unor multiplexoare, de exemplu 4:1, la care obișnuitele intrări de selecție Y, X joacă rolul intrărilor de date logice, în timp ce intrările uzuale de date sunt folosite ca intrări de programare, intrări de selectare a funcției logice, de două variabile, care va apărea la ieșirea Z , conform expresiei:

$$Z = S_3 \& (Y \& X) | S_2 \& (\bar{Y} \& \bar{X}) | S_1 \& (\bar{Y} \& X) | S_0 \& (Y \& \bar{X})$$

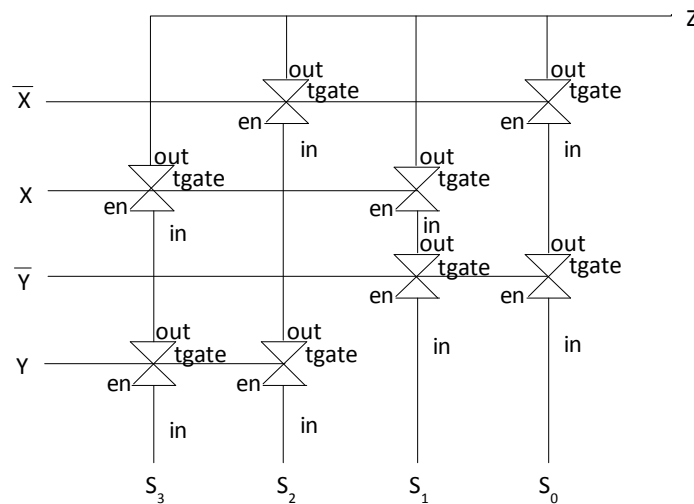

Figura 7.5. Rețea din perechi de tranzistoare, cu funcția similară unui Mux 4:1.

În funcție de configurația vectorului $(S_3 S_2 S_1 S_0)$, schema din fig. 7.5. poate implementa oricare dintre cele 16 funcții logice de 2 variabile. De exemplu, funcția logică XOR se poate implementa utilizând un vector $(S_3 S_2 S_1 S_0) = 0 1 1 0$, ceea ce face ca $Z = (Y \& \bar{X}) | (\bar{Y} \& X)$.

Retele de porți logice combinaționale (NAND, XOR etc). Acestea sunt alcătuite, de exemplu, din blocuri constructive de bază, de tipul porților NAND cu 2 intrări (fig.7.6.), care sunt interconectate pentru a implementa funcția logică dorită.

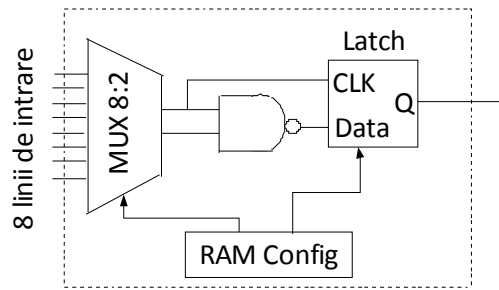

Figura 7.6. Bloc constructiv de bază cu poartă NAND, cu 2 intrări

Atât rețelele formate din perechi de tranzistoare NMOS/PMOS, cât și cele cu blocuri constructive de bază, de tipul porților logice, reprezintă blocuri logice cu granularitate fină. Ele au avantajul unei folosiri mai eficiente a resurselor logice hardware, în schimb necesită un număr mare de fire de interconectare, cât și numeroase comutatoare, ceea ce conduce la o arie mare ocupată de acestea din urmă.

Multiplexoare. În condițiile în care intrările unui multiplexor sunt conectate la semnale cu valori constante, se pot implementa diferite funcții logice ale căror variabile sunt intrările de selecție. În figura 7.7. se prezintă o schemă cu 3 multiplexoare 2:1, în care intrările multiplexoarelor din stânga w , x , y , z sunt conectate la valori constante, care sunt selectate prin variabilele s_1, s_2, s_3, s_4 , ale funcției f .

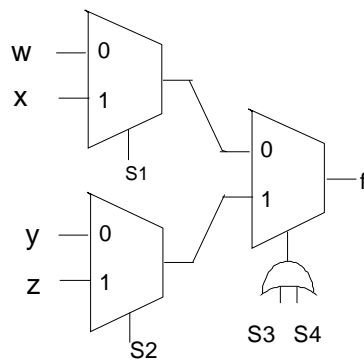

Figura 7.7. Schema cu 3 multiplexoare 2:1

Tabele asociative (lookup tables) cu n intrări. Tabelele asociative se pot implementa ușor cu ajutorul unor multiplexoare realizate cu tranzistoare (fig.7.8.). Pentru oricare dintre cele 8 combinații ale variabilelor de intrare F_0, F_1, F_2 , ale unei scheme de decodificare, cu ieșirile $enable[0], \dots, enable[7]$, se poate selecta una dintre cele 8 valori aplicate, de către proiectant, conform funcției logice dorite, la intrările multiplexorului $Value[0], \dots, Value[7]$, realizat cu tranzistoare NMOS. Rangurile vectorului binar $Value[0], \dots, Value[7]$ vor fi stocate într-un registru, care va fi încărcat în momentul configurării rețelei.

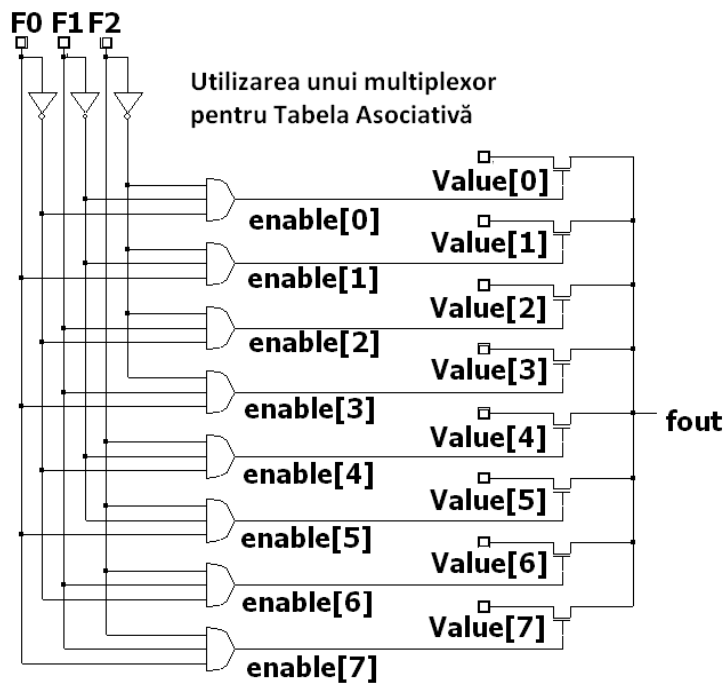

Figura 7.8. Tabela asociativă (lookup table) cu 3 intrări.

În figura 7.9. se prezintă, într-o manieră simplificată, blocul logic utilizat în familia de circuite FPGA Xilinx Seria 4000.

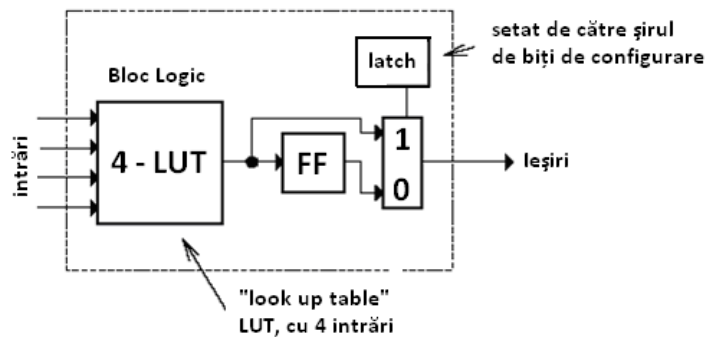

Figura 7.9. Blocul logic simplificat utilizat în familia FPGA Xilinx Seria XC 4000.

Se poate observa că ieșirea tabelului asociativ cu 4 intrări poate fi transmisă direct la ieșire sau stocată în prealabil într-un bistabil. Schema reală a blocului logic utilizat în Seria XC4000 este dată în figura 7.10.

Pe lângă blocurile logice, un FPGA mai conține blocuri care asigură intrările/ieșirile (BIE), conectarea cu mediul extern. Într-o structura FPGA, BIE sunt plasate la periferie, înconjurând nucleul constituit din BLC-uri interconectate. Schema unui asemenea bloc, folosit în familia FPGA Xilinx Seria XC 4000, este dată în figura 7.11.

Dimensiunea Blocurilor Logice Combinationale (BLC) și performanța.

Densitatea blocurilor logice, aria utilizată din FPGA și performanța sunt elemente strâns legate între ele. Astfel, un BLC de dimensiuni mari implementează mai multă logică, ceea ce face ca numărul BLC-urilor utilizate dintr-un FPGA să fie mic, pentru o funcție dată. Dimensiunea optimă pentru un bloc logic trebuie stabilită plecând de la implementarea unei funcții logice date cu ajutorul unui număr cât mai mic de blocuri logice, în condițiile unui consum de spațiu cât mai restrâns posibil.

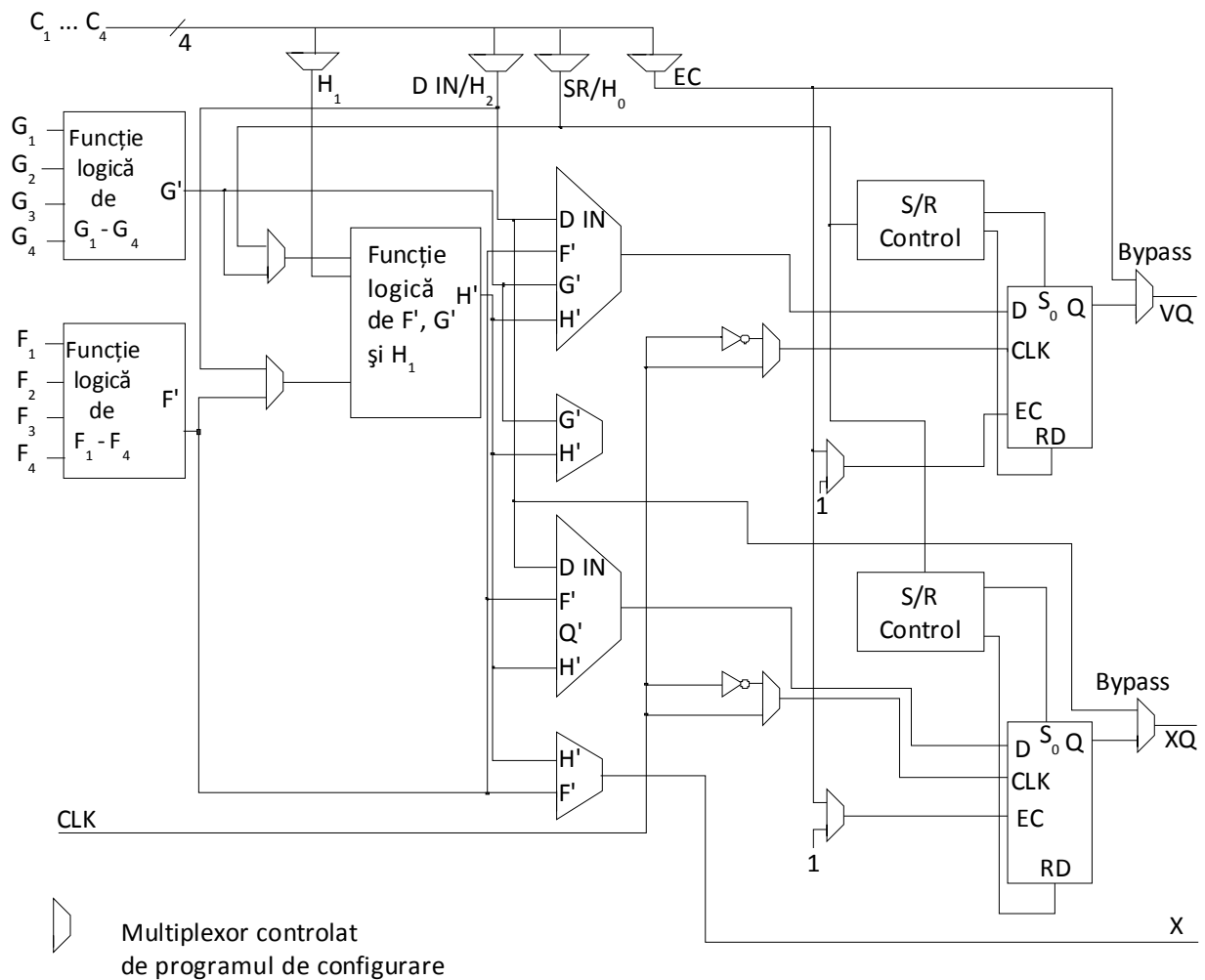

Figura 7.10. Schema reală a blocului logic utilizat în Seria XC4000E

Suprafața logic activă este mai mică decât suprafața ocupată de implementarea proiectului într-un FPGA, datorită faptului că traseele de interconectare, cât și comutatoarele, la rândul lor, ocupă o anumită suprafață. Aria ocupată de traseele de interconectare și de către comutatoare reprezintă circa 70-80% din întreaga arie a unui FPGA.

Se apreciază că FPGA-urile, bazate pe Tabelele Asociative cu 4 intrări, asigură cele mai bune rezultate în ceea ce privește suprafața ocupată și logica sintetizată.

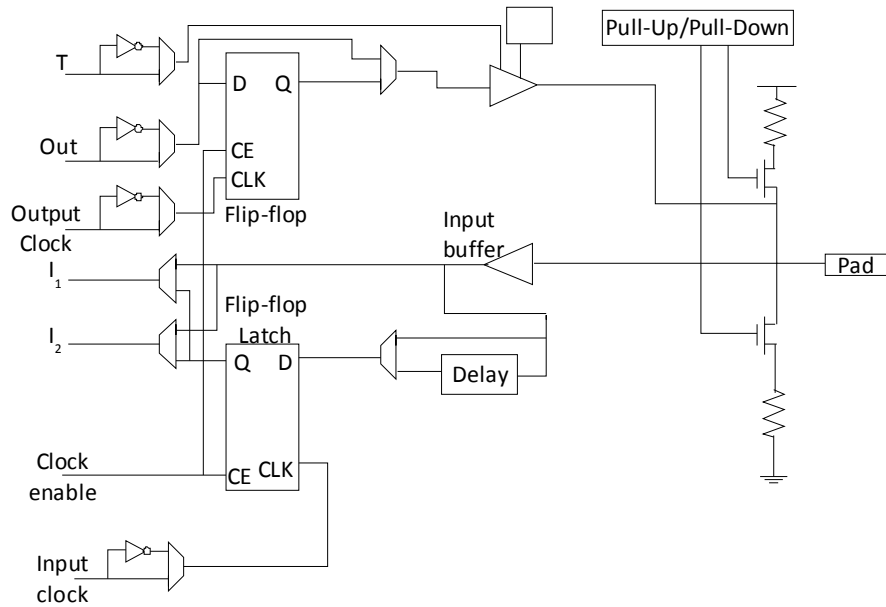

Figura 7.11. Schema bloc simplificată a Blocului de I/E (IOB) din cadrul familiei FPGA XC4000E

Granularitatea realizării BLC-urilor influențează performanța FPGA-urilor în sensul că o granularitate mai fină a BLC-urilor asigură o întârziere mai mică între intrare și ieșire, datorită numărului mai mic de niveluri logice pe care trebuie să le traverseze semnalele. Creșterea granularității (Altera, Xilinx) BLC-urilor conduce la o creștere a puterii de comandă, a lungimii firelor de legătură și a numărului de comutatoare, întrucât fiecare posedă mai multe intrări.

7.2.2 INTERCONECTAREA BLOCURILOR

Familiiile de FPGA-uri diferă prin: mijloacele fizice de realizare a programării de către utilizator, organizarea traseelor de interconectare și funcțiile de bază ale blocurilor logice combinaționale (CLB).

Cele mai mari diferențe se regăsesc la tehnicile folosite pentru realizarea unor interconexiuni cât mai flexibile în cadrul blocurilor și între blocuri. Cele mai multe tehnici folosesc conexiuni de tip “puncte de intersecție” în cadrul unor trasee de tip “magistrale intersectate” sau “cross-bar” (fig. 7.12).

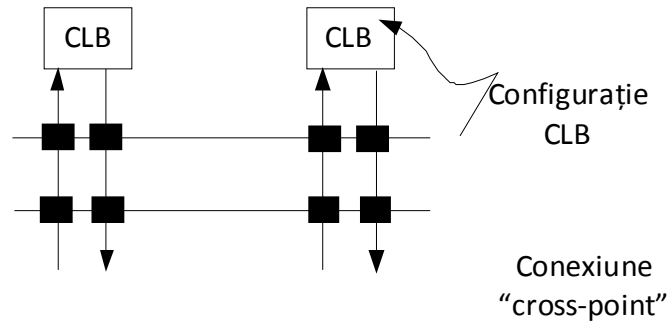

Figura 7.12. Structura de interconectare de tip "cross-bar".

La intersecțiile între barele verticale și cele orizontale se pot stabili conexiuni permanente sau temporare, în funcție de tehnologia utilizată.

Astfel, în cazul conexiunilor permanente se utilizează elemente de tip "anti-fuse" (fig.7.13), cu contact permanent stabilit ca urmare a aplicării temporare a unei tensiuni ridicate (Actel, QuickLogic, Crosspoint).

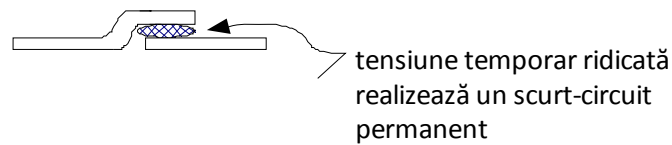

Figura 7.13. Conexiune permanentă cu element de tip "anti-fuse".

Ca avantaje se pot menționa, caracterul nevolatil, dimensiunile relativ mici, rezistența și capacitatea reduse, iar ca dezavantaje - conținutul fix, imposibilitatea reprogramării.

O serie de detalii de implementare pentru conexiunile permanente realizate cu ajutorul unor fuzibile ("fuse") sunt date în figura 7.14.

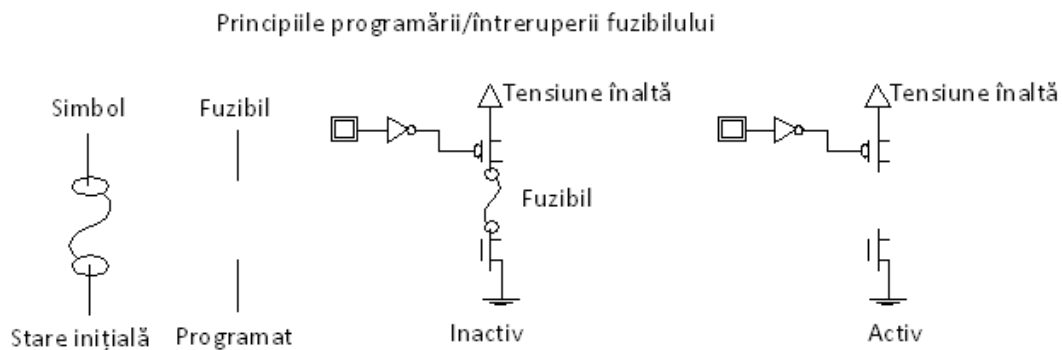

Figura 7.14. Detalii de implementare pentru conexiunile permanente realizate cu ajutorul unor fuzibile.

În cazul conexiunilor temporare, se utilizează în calitate de comutatoare tranzistoare NMOS, cu *canal indus*, sau tranzistoare cu *poartă flotantă*.

Un exemplu de comutator cu *tranzistor controlat pe poartă*, cu ajutorul unui latch programabil (Xilinx, Altera etc) este prezentat în figura 7.15.

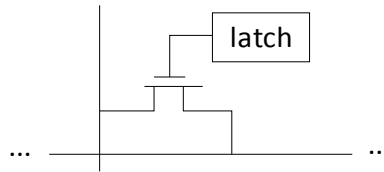

Figura 7.15. Utilizarea unui tranzistor NMOS în calitate de comutator.

Avantajul principal al acestei tehnologii se referă la posibilitatea reconfigurării, în timp ce dezavantajele sunt legate de caracterul volatil și de dimensiunile relativ mari ale comutatoarelor.

Comutatoarele bazate pe tranzistoare cu *poartă flotantă* (fig.7.16.) se bazează pe tehnologiile folosite în EPROM-urile (Altera), al căror conținut este anulat prin iradiere cu ultraviolete, și în EEPROM-urile (AMD, Lattice), al căror conținut este alterat pe cale electrică.

Principalul avantaj, pe lângă reprogramabilitate, constă în absența latch-urilor, care trebuie programate la aplicarea tensiunii de alimentare. De remarcat dezavantajele privind creșterea numărului de etape de procesare, în raport cu tehnologia CMOS și consumul de putere în regim static, asociat cu rezistorul trage-sus, cât și în rezistența internă mare a tranzistorului în stare de conducție.

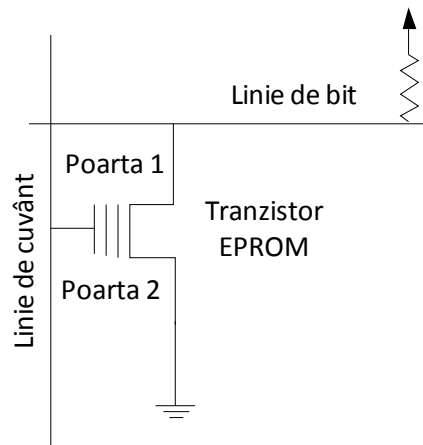

Figura 7.16. Comutator bazat pe tranzistoare cu poartă flotantă.

Dispozitivele EEPROM sunt ușor de reprogramat, în raport cu dispozitivele EPROM, dar aria celulei de bază EEPROM este de circa două ori mai mare decât a celulei EPROM.

Trebuie subliniat că latch-urile sunt utilizate pentru: a efectua/nu efectua conexiuni de tip “cross-point” la interconexiuni, a defini funcțiunile blocurilor logice, a stabili opțiunile utilizatorului în cadrul blocurilor logice, în blocurile de I/E și a asigura funcția reset și ceasul global, global/ceas.

Structura de interconectare între BLC-uri, pe de-o parte, și BLC-uri – BIE, pe de altă parte, constă în **comutatoare programabile** și **fire/trasee** de legătură. O conexiune directă, un *segment*, între două puncte, fără comutatoare între ele, va purta numele de *fir*, în timp ce o înlănțuire de segmente, care conțin și comutatoare prin care se transmite un semnal dat se numește *traseu*. Tehnicile de interconectare sunt acelea care stabilesc raportul între ariile ocupate de către partea logică și partea de interconectare, din cadrul unui FPGA.

Comutatoarele sunt realizate cu ajutorul tranzistoarelor NMOS (tranzistoare de trecere/pass transistors), care asigură o bună transmisie a semnalului logic “0”, sau cu ajutorul cuplurilor de tranzistoare NMOS/PMOS (porți T/T-gates), care au avantajul unei bune transmisii a ambelor valori (“0”/”1”) ale semnalelor logice. În figura 7.17. se prezintă structura unui Punct de Interconectare Programabil (PIP), care este format dintr-un bistabil de tip D și o poartă de tip T- Tgate. La aplicarea semnalului de ceas Data este stocată în bistabilul, care comandă conexiunea între firul orizontal Interco1 și firul vertical Interco2.

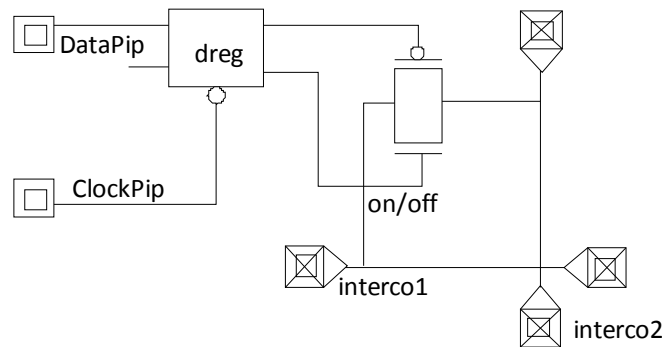

Figura 7.17. Structura unui Punct de Interconectare Programabil (PIP).

Porțile T sunt folosite și pentru realizarea unor comutatoare de complexitate mai mare (fig.7.18.), care asigură conectarea unor trasee orientate NSEV. Simbolul unui asemenea comutator, cât și unele

configurații de comutare sunt date în figura 7.19. (a) și (b). Comutatoarele T-Gates se pot structura sub forma unor matrici, cu ajutorul cărora se realizează conexiuni programabile între magistrale de trasee, după cum se poate observa în figurile 7.20 și 7.21.

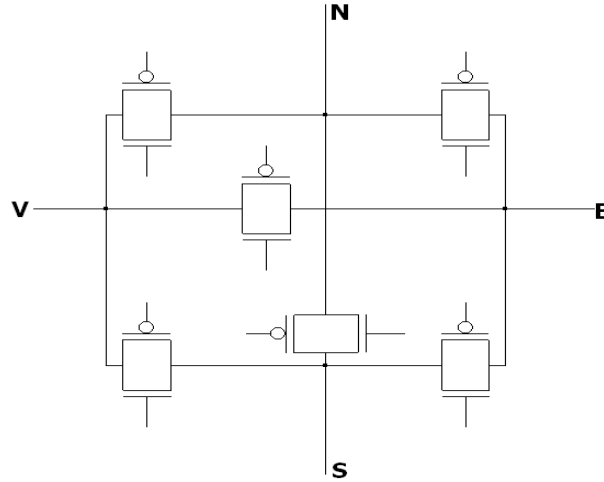

Figura 7.18. Structura unui comutator NSEV la nivel de porți T-Gates

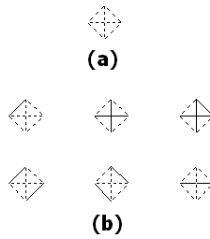

Figura 7.19. Simbolul unui comutator NSEV (a) și unele configurații de comutare (b).

**Matrice de comutatoare
3x2**

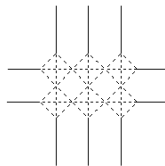

Figura 7.20. Matrice de comutatoare 3x2.

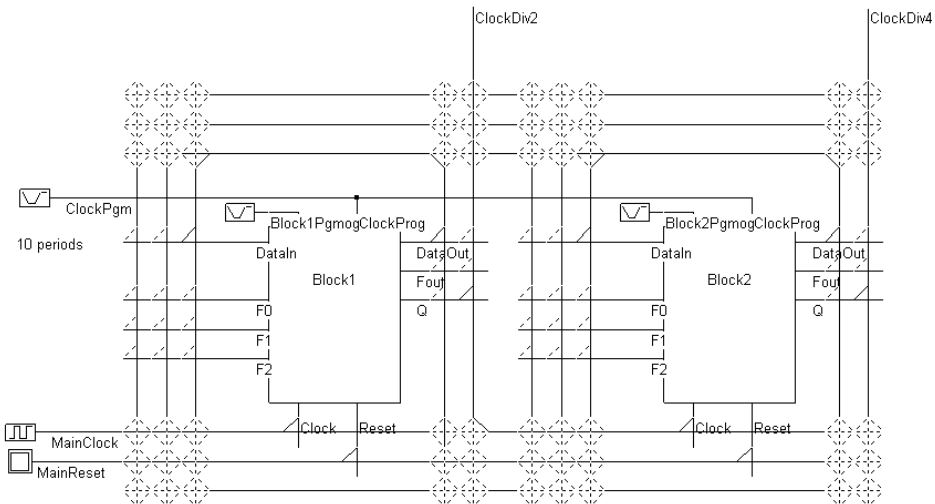

Figura 7.21. Exemplu de matrici de interconectare a blocurilor din cadrul unui FPGA.

Arhitecturi de interconectare (Routing)

În cele ce urmează se vor prezenta pe scurt câteva exemple de soluții de interconectare realizate de producătorii de circuite numerice reprogramabile Xilinx, Actel, Altera.

Xilinx (fig.7.22. a) utilizează trasee de interconectare, care înconjoară fiecare bloc logic combinațional (CLB), la intersecțiile traseelor fiind plasate blocuri de comutatoare(BC), organizate sub formă de matrici, formate din tranzistoare de trecere, controlate pe grile cu ajutorul unor celule de memorie statică SRAM (fig.7.22. b). Celulele de memorie SRAM (fig.7.22.c) sunt utilizate și pentru stabilirea funcțiilor logice implementate de către multiplexoarele, care implementează Tablourile Asociative.

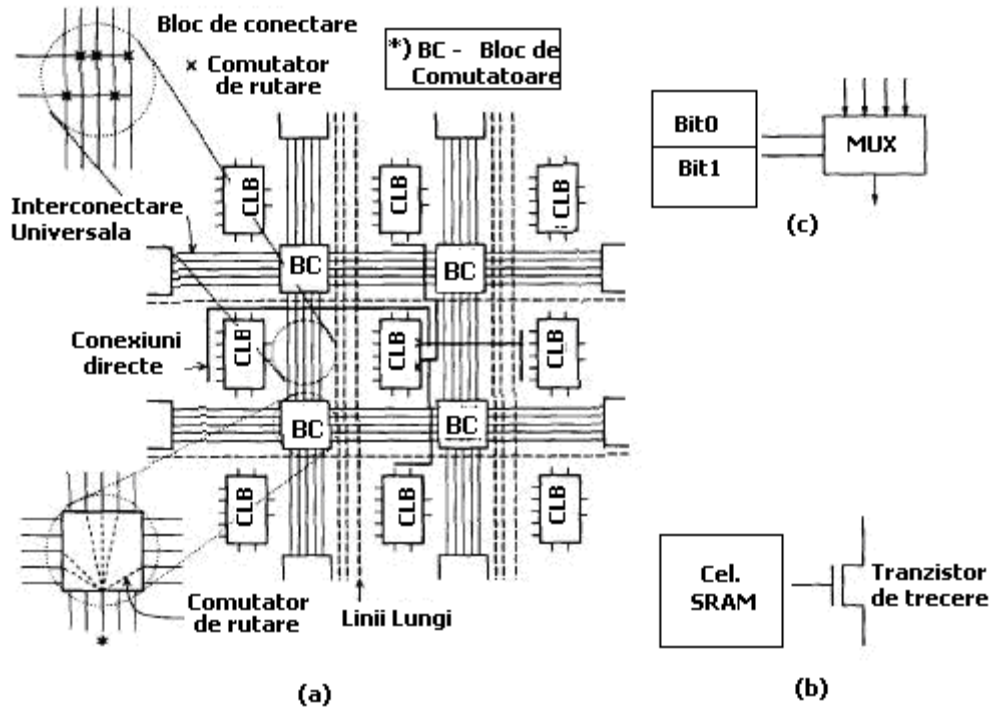

Figura 7.22. Arhitectura de interconectare a BLC-urilor utilizată de către Xilinx (a) și detalii privind utilizarea celulelor SRAM (b), (c).

În cadrul structurii de interconectare se găsesc mai multe tipuri de segmente de fire:

- segmente universale, care trec prin comutatoarele din blocul de comutatoare;
- conexiuni directe, care leagă direct terminalele BLC la cele 4 BLC-uri înconjurătoare;
- linii lungi cu întârziere dată și capacitate mare de comandă;
- linii de ceas pentru toate circuitele din structură.

Soluția (fig. 7.23.), propusă de către **ACTEL**, constă în mai multe segmente de fire având orientare orizontală, față de cele care cu orientare verticală. Terminalele de intrare se conectează la toate traseele canalului, care se află de aceeași parte cu terminalele. Terminalele de ieșire se extind pe două canale deasupra și sub blocul logic (LB). Terminalele de ieșire se pot conecta la toate cele 4 canale pe care le intersectează. Blocurile de comutare sunt distribuite pe lungimea canalelor orizontale. Un traseu vertical se poate conecta cu oricare traseu vertical pe care îl intersectează, ceea ce asigură o mare flexibilitate.

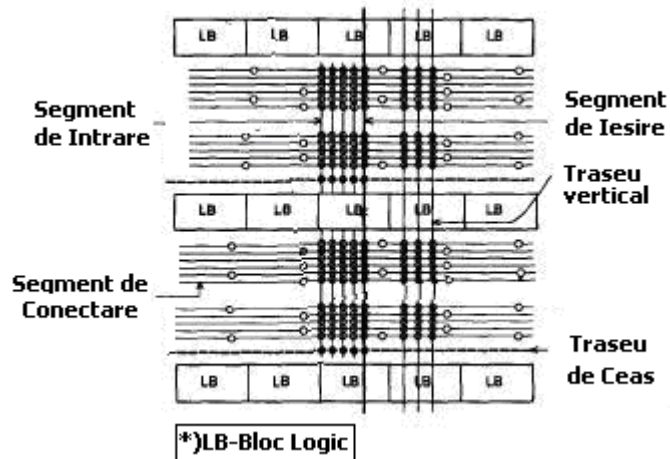

Figura 7.23. Soluție de interconectare ACTEL

Ca deficiență se poate menționa creșterea numărului de comutatoare, având drept consecință creșterea sarcinii capacitive.

Structura de interconectare promovată de către **Altera** –Max 5000 (fig.7.24.) se bazează pe două niveluri ierarhice: local (a) și global (b).

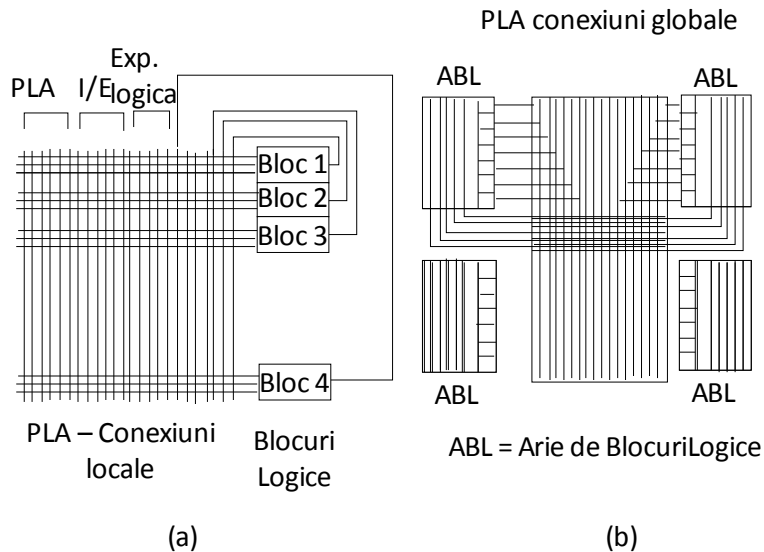

Figura 7.24. Structuri de interconectare: (a) la nivel local și (b) global (Altera Max 5000).

Structura unei *arii de blocuri logice* (ABL) este asemănătoare celei întâlnite în PLD-uri – dispozitive logice programabile. La primul nivel al ierarhiei se plasează 16 sau 32 blocuri logice grupate sub formă de ABL-uri. Conexiunile se realizează cu ajutorul tranzistoarelor cu poartă flotantă. Canalul, care conține traseele este amplasat vertical în cadrul structurii. Cu ajutorul traseelor se pot implementa mai multe tipuri de conexiuni de la: ieșirile ABL, expandoarele logice, ieșirile blocurilor logice la alte blocuri logice,

la și de la ploturile de I/E. Traseele menționate se conectează la fiecare bloc din cadrul fiecărui ABL. Conexiunile între ABL-uri se realizează prin segmente plasate în canale, segmentele fiind, după posibilități, cât mai lungi. Conexiunile între ABL-uri au un caracter global și formează Rețeaua Programabilă de Interconectare (RPI), cu o structură regulată, ceea ce facilitează o împachetare eficientă pe aria de Si. Ca dezavantaj se poate menționa numărul mare de comutatoare, ceea ce mărește sarcina capacitivă.

7.3 FPGA – ORGANIZARE STRUCTURALĂ

Din punct de vedere structural FPGA-urile constau în elemente logice, interconexiuni programabile și memorii. Producătorii de FPGA-uri au găsit diferite soluții pentru organizarea structurală a acestora având în vedere criteriile de performanță, eficiență, flexibilitate, cost etc. Plecând de la organizarea internă a blocurilor FPGA-urile se pot plasa în următoarele structuri: *rețele simetrice, bazate pe linii, ierarhice*.

Rețelele simetrice (fig.7.25.) constau în BLC-uri organizate matricial pe linii și coloane, având între ele blocuri de comutatoare programabile. Nucleul de BLC-uri este înconjurat de BIE-uri, care asigură conexiunile cu terminalele conectate la mediul extern. Blocurile de comutatoare programabile asigură implementarea traseelor pe care se propagă semnalele între BLC-uri, pe de-o parte, BLC-uri și BIE-uri, pe de altă parte. Traseele inter BLC-uri au întârzieri mici, în timp ce traseele intra BLC-uri au întârzieri sensibil mai mari.

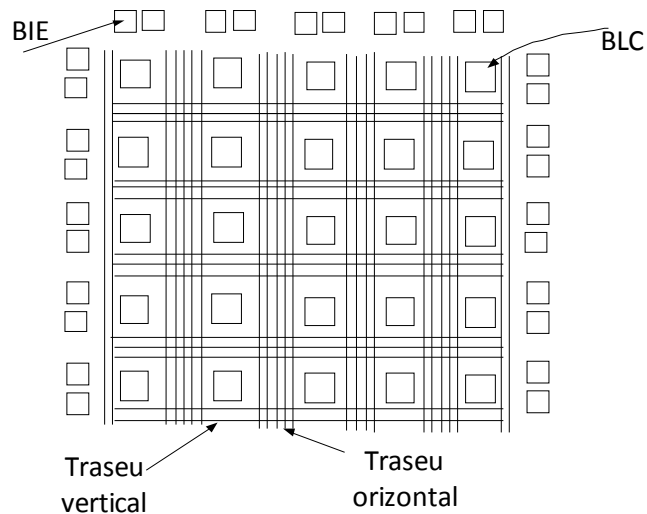

Figura 7.25. Rețele simetrice

Structurile organizate pe linii (fig.7.26) conțin linii, formate din module logice, care alternează cu trasee orizontale de interconectare. Blocurile de I/E sunt plasate la extremitățile liniilor. Liniile adiacente se pot interconecta prin fire verticale. Modulele logice au un caracter pur combinațional și pot implementa diferite funcții logice. Pentru realizarea unor circuite secvențiale, pe lângă modulele logice mai sunt necesare și bistabile. Traseele de interconectare sunt constituite din segmente scurte interconectate prin intermediul unor comutatoare de tip “anti-fuse”.

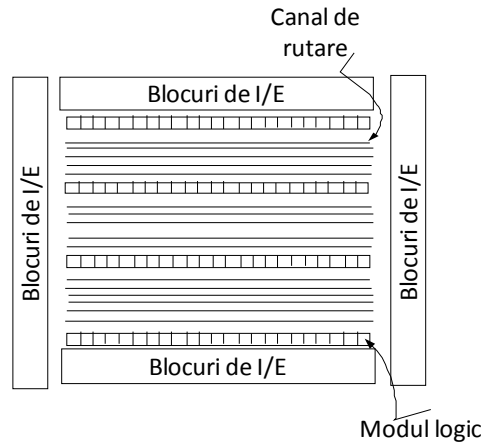

Figura 7.26. Structura organizată pe linii.

Structurile ierarhice (fig.7.27.) posedă la nivelul superior numai blocuri logice și trasee de interconectare. Blocurile logice sunt alcătuite din module logice, care, la rândul lor, posedă unități capabile să efectueze funcții logice și de stocare a informației. Fiecare unitate este controlată cu ajutorul unei memorii al cărei conținut este stabilit de către proiectant. Conexiunile între blocuri sunt asigurate cu ajutorul unor rețele de interconectare. Ca și în cazurile precedente, blocurile de I/E sunt plasate la periferia structurii, în vederea asigurării legăturii cu mediul extern.

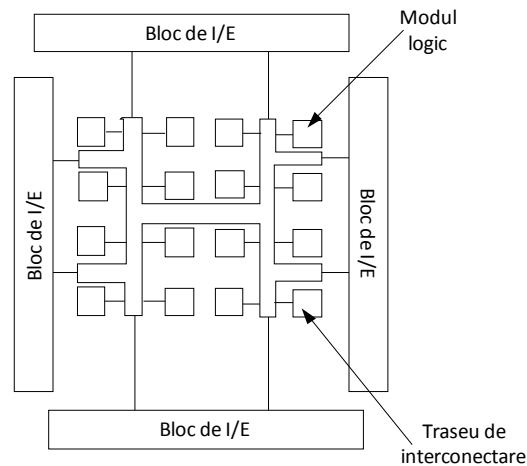

Figura 7.27. Structura ierarhică

7.4 FLUXUL PROIECTĂRII CU CIRCUITE FPGA

